ANAMARIA ŞTEFAN (PAPUC)
"Petru Maior" University of Târgu-Mureş

PLAYFUL AND FORMATIVE VALENCES IN ION HOREA'S POETRY

Abstract: Ion Horea has been practicing his artistic talent writing literature for small readers. Children's poems are written in the same emotional register with the same consciousness in which were written the lyric of his best works. The lyricism of his notes serious and full of themes obvious in his volumes of poetry kept in the vicinity of childhood, understood as literature. Entering the world of small creatures is both the bridge that connects with childhood and a rich source of humor and lyricism.

Keywords: Ion Horea, children's literature, childhood, affection, playfulness

Ion Horea şi-a exersat talentul artistic scriind, şi literatură destinată micilor cititori. Poemele pentru copii sunt scrise în acelaşi registru emoţional şi cu aceeaşi conştiinţă, în care au fost scrise cele mai reuşite lucrări ale sale. Culegerile de poezii „Flori de păpădie" şi „Guguştiucul" însumează o poezie ludică, fără ca autorul lor să se situeze în rândul împătimiţilor literaturii pentru copii. Lirismul cu notele sale grave şi încărcat de temele evidente în volumele sale de versuri l-a ţinut în vecinătatea copilăriei, înţeleasă ca literatură. Ecourile copilăriei poetului se regăsesc în alte tonalităţi, în mărturisirile sale din celelalte cărţi, ilustrate ca o excepţie în poemul „Pe uliţa mare" din volumul „Bătaia cu aur".

Aplecarea asupra universului miniatural înseamnă pentru poet descoperirea unui refugiu şi înfruptarea din micile bucurii ale vârstei fericite. Pătrunderea în lumea micilor vieţuitoare reprezintă puntea de legătură cu copilăria, care reprezintă pentru poet o sursă proaspătă de umor şi de lirism.

În perioada comunistă, literatura pentru copii a constituit pentru multe categorii de scriitori un mijloc de evaziune din hăţişul propagandei. Apare, de asemenea, aşa-zisa literatură pionierească, pionerul reprezentând modelul viitorului „om nou", model ce trebuia copiat de generaţiile tinere. Astfel, la Editura Tinerţului au apărut o serie de cărţi semnate de poeţi, precum Demostene Botez, Cicerone Theodorescu, Ion Gheorghe, Nina Cassian, Veronica Porumbacu, Al. Andriţoiu, Eugen Jebeleanu, Ion Horea, etc.

În anul 1962, Ion Horea publică placheta de versuri „Flori de păpădie"- *Poezii pentru pionieri*, pentru care a fost distins cu Premiul Uniunii Scriitorilor. Volumul oglindeşte atât capacitatea sa de a empatiza cu lumea copiilor, cât şi uşurinţa cu care adoptă un ton familiar, şugubeţ pentru a se adresa acestui public. Culegerea de a cărei copertă s-a îngrijit N. Zamfir se deschide cu un poem dedicat cărţii, obicei arghezian, ce redă într-o formă ludică şi în versuri foarte scurte şi rimate jocul cărţii *de-a metamorfoza*: „Între munţi / Şi-ntre câmpii, / Între pluguri / Şi mistrii, / Cartea mea, / Ce poţi să fii? / În grădină. / O albină. / Pe ogoare, / Spic şi floare. / În pădure, / Mugure / Şi pe dealuri, / Strugure. / Iarna, / Câmpul de zăpadă. / Vara, / Toată o livadă. / Şi pe ape, / Nufăr, parcă, / Trestie şi barcă. / Iar în casă / Stai pe masă / Ca o pasăre frumoasă. (*Cartea*). Aurel Martin remarcă faptul că poezia nu e altceva decât „un travestiu arghezian"[1], făcând trimitere la creaţia lui Arghezi în care există poezii, precum „Testament", „Cuvânt" şi a căror metaforă *vedetă* este cartea. Plecând de la aceste modele, Ion Horea prezintă în poezia sa procesul *cum se înfiinţează* cartea, asemănând acest act de

[1] Aurel Marin, *Poetul Ion Horea* în „Scânteia tineretului", seria a II-a, an XIX, marţi, 29 ianuarie, 1963, p. 3

BDD-A21750 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:26 UTC)

creaţie cu cel al facerii lumii: „Cin' ţi-a dat / Şi ţi-a făcut, / Chipul tău / De la-nceput, / Cu peniţă / Şi penel, / Zugrăvită-n fel şi fel? / Cin' te mână / Şi te ştie, / Ca pe-un strop / De apă vie?” Actul creaţiei, atât de sibilin în plan estetic, este explicat într-un registru colocvial în care strecoară termeni din domeniul artei, „penel”, „peniţă”, „zugrăvită”, îmbinarea lor având drept scop crearea de efecte poetice. Orientarea ludică conferă discursului liric o notă de bună dispoziţie, de univers domestic, în care fiecare piesă e învestită cu o funcţie expresivă. Lectura cărţii e disimulată sub forma unui joc între copii: „Un copil / Te-a răsfoit: / I-ai cântat / Şi i-ai şoptit. / O fetiţă te-a închis, / Tu i te-ai deschis în vis.” Cartea are menirea de a tezauriza în paginile ei toate frumuseţile ţării, pe care la o simplă incantaţie şi le deschide pentru a le dezvălui cititorului: „O întreb, şi cartea tace, / Numai foile-şi desface / Şi-mi arată lung afară / Frumuseţile din ţară.”

Cu aceeaşi meticulozitate, Ion Horea prezintă tablouri din natură, surprinse în cavalcada anotimpurilor şi al căror scop e de a le dezvolta micilor cititori dragostea pentru frumuseţile ţării. Lumea înconjurătoare este în viziunea poetului asemenea unei grădini înmiresmate sau a unei livezi pline de flori şi fructe. Poetul evocă aspecte ale reînvierii naturii şi explică pe înţelesul copiilor miracolul rodirii: „Iară mugurii verzui, / La un semn al nu ştiu cui, / Nu mai vor să se ascunză, / Şi dau frunză după frunză, / Ies pe ramuri, stau la soare, / Şi dau floare după floare, / Pe când holda de mătasă / Creşte, creşte tot mai deasă.” (*April)* Prospeţimea şi vitalilatea acestei luni calendaristice este asemănată cu imaginea unui copil: „Uite, luna lui april / Cum seamănă c-un copil.” Sosirea primăverii e anunţată de „trei flori de păpădie” care alungă iarna speriată, care e comparată cu o iadă ce împunge „în vânt cu coada, / Năzdrăvana şi neroada.” (*Primăvara*) În versurile dedicate primăverii, răzbate discret îndemnul adresat oamenilor de a se trezi din starea de letargie provocată de iarnă şi de a se revigora prin muncă: „Să-mpodobim din nou pământul / În ziua lui de sărbătoare / Chemaţi de sărbătoarea muncii / Şi glasul de privighetoare.” (*În mai*)

O notă de umor purificator apare în descrierea verii, al cărei soare personificat „în pielea goală / Face plajă, intră-n mare, / Şi nu-i nimeni pe la şcoală: – A-nceput vacanţa mare!” (*Iunie*) Aceste descrieri îi oferă poetului prilejul de a evidenţia emoţiile, pe care le încearcă copilul la venirea fiecărui anotimp, astfel vara e percepută ca fiind anotimpul ce dă startul mult aşteptatei vacanţe.

Pentu a uşura comprehensiunea textelor, Ion Horea umanizează natura prin intermediul personificării. Pastelul „Frumuseţile toamnei” debutează cu evocarea unui tărâm luminos şi îmbălsămat de roadele acestui anotimp, iar spre finalul poemului, prin contrast, atmosfera e tulburată de o uşoară undă de tristeţe: „Floarea soarelui bătrână / Lângă margine de drum / Stă cu pălăria-n mână / Şi salută nu ştiu cum – / Poate vrea să te întrebe / Ce-ai cules şi duci în poală, / Ori de ieşi cumva pe câmpuri, / Ori de mergi cumva la şcoală?”

Cu aceleaşi mijloace originale, Ion Horea descrie frumuseţea feerică a anotimpului alb cu „cu fluturi albi ... / Aduşi de vânt / Şi cânt...” (*Iarna*). În zugrăvirea tabloului hibernal, poetul îmbină armonios imaginile vizuale cu cele auditive, astfel zilele albe şi liniştite sunt animate de prezenţa saniei cu zurgălăi. Puterea de sugestie a imaginilor artistice e sporită şi de muzicalitatea versurilor, prin prezenţa aliteraţiei şi a asonanţei: „Pârâul leagă lângă maluri salbă, / Mai liniştită-i lumea şi mai albă, / Şi câte flori grădina iar adună! Şi sănii trec, şi zurgălăii sună!”

În descrierea peisajelor, Ion Horea a introdus într-o formă mascată aspecte ale muncii specifice fiecărui anotimp. Versurile poeziei „Oamenii şi pământul” comunică într-o modalitate accesibilă, câteva noţiuni legate de rolul pe care îl deţine munca în cadrul societăţii. Hărnicia oamenilor e asemănată cu cea a iscusitelor albine care din zori şi până în seară îşi „adună mierea lor din floare-n floare, / Pân' ce iese găinuşa ...” Peisajul cu minunăţiile lui policrome nu-i rămâne indiferent copilului, căruia prin intermediul versurilor îi este inoculată ideea că prin munca sa „omul sfinţeşte locul”: „Oamenii încununează / Fruntea

BDD-A21750 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:26 UTC)

negrelor ogoare / Cu grădini înmiresmate / Şi cu lanuri foşnitoare." Acelaşi mesaj subtil îl trasnsmite poezia „Mai departe", care cultivă copiilor, în spirit socialist, dragostea pentru muncă. Cea care îi îndeamnă să lucreze este însăşi natura, pavăză a doctrinei regimului comunist: „Şi de departe dealuri sure / Îi cheamă parcă şi-i îmbie / Să mai planteze pruni şi piersici / În preajma viţelor de vie. // Şi păsările balansate-n / Văzduhul fără cuib şi ramuri / Le cer să-mbogăţească parcul / cu pomi de fel şi fel de neamuri." În poezia „Stupul", poetul le explică copiilor secrtetul procesului de fabricare al mierii, albinele fiind numite metaforic „fecioare de aur", care adună neobosite polenul din flori „Vin fecioarele de aur, / Din câmpie şi fâneaţă, / Încărcate cu dulceaţă. / De pe floare, de pe foaie, / Se întorc aşa greoaie / Şi-n lumina zilei zboară / Cu praf galben subsuoară." Versurile nu descriu doar viaţa din interiorul stupului, ci sugerează puterea şi superioritatea muncii în colectiv, albinele reprezentând pentru copii un model al hărniciei. Poemul „În Deltă", pe lângă „lecţia de geografie" pe care o oferă prin prezentarea vegetaţiei şi a faunei specifice acestui loc, prezintă şi principala îndeletnicire a oamenilor care populează acest ţinut mirific şi sălbatic, în acelaşi timp, şi anume pescuitul: „Colţuri de apă / Nebănuite, / Pasărea deltei / Nu le clinteşte; / Aicea-s uneltele lor tăinuite, / de ieri aşezate / Şi-s pline cu peşte. // Soarele suie, apele-s line, / Cârduri de păsări zboară în pace, / pescarii îşi scutură vântrile pline, / Şi trec mai departe, / Şi-mping la cârmace."

Ca mulţi alţi poeţi, Ion Horea a fost ispitit de gingăşia şi nevinovăţia necuvântătoarelor, pe care le-a prezentat prin diferite procedee stilistice în poeziile sale. Universul său e animat de vieţuitoare care forfotesc prin deltă, câmpii, păduri. Astfel, descrierea cocostârcului îi oferă un excelent prilej de asociaţie dimensional-metaforică: „Uite-l! Parcă-i un ulcior / Împlântat într-un picior." (*Cocostârcul*) Prin intermediul unui joc de cuvinte, poetul hiperbolizează lăcomia unui alt personaj al deltei, pelicanul, care mănâncă „un lac de peşte, / Cât zici peşte-l pescuieşte, / Şi prin gâtul cât o uşă / Îl cocoloşeşte-n guşă." (*Pelicanul*) Portetul pescăruşului e schiţat cu umor printr-o formulă de caracterizare atractivă şi, în acelaşi timp, instructivă: „O fi şi el vreun şcolar / cu plaivas şi-abecedar, / Cititor în cer şi ape / De departe şi de-aproape? / L-am văzut, dar n-am habar." (*Pescăruşul*) Poetul inserează în caracterizarea acestei necuvântătoare un element ce ţine de formarea deprinderilor elementare ale copilului: Care tată, care mamă / L-au albit atâta-n spumă / Şi l-au aruncat în vânt / Din stufişuri şi pământ, / prefăcându-se că-l scapă / pe sub cer şi peste apă?" Aurel Martin sesizează „neindicatul procedeu de a glosa epigonic pe marginea unor formule poetice de notorietate publică"[2], poetul introducând versuri ce ne amintesc de „Somnoroase păsărele" de Mihai Eminescu: „Numai umbrele-nserării / Îl aduc din largul mării / Să mai beie apă dulce / Şi la cuiburi să se culce. / Printre nuferi cum se lasă / În foşnirea de mătasă, / Vântul serii-i clatină / Aripa de platină, / Şi de sus măicuţa lună / Îi doreşte noapte bună!"

„Cărticica noastră" este o altă culegere destinată celor mici, pe care poetul o publică la Editura Medicală în anul 1971. Volumul este o versificare a unor precepte didactice, pe marginea unor ilustraţii realizate de prietenul său, pictorul Victor Apostoloiu. Tradusă în limba rusă, cartea s-a dovedit a fi un succes pedagogic. Valoarea textului se rezumă la caracterul ei didactic, fără pretenţii literare deosebite. Versurile oglindesc aspecte din viaţa de zi cu zi a copiilor şi oferă o lecţie de educaţie pentru sănătate. Pentru a-i deprinde pe cei mici cu regulile de igienă corporală corectă, poetul apelează la corespondenţe şi la antropomorfizarea vieţuitoarelor pădurii, a ursului, a ariciului, a iepuraşului, a fluturaşului şi a ciupercuţei, oferind sub această formă copiilor modele, fără a avea însă aerul că le dă lecţii. Cartea urmăreşte pas cu pas activităţile ce alcătuiesc programul zilnic, pe care trebuie să-l urmeze un copil, începând cu trezitul dis-de-dimineaţă, exerciţiile de înviorare, ceremonialul de îmbăiere, hrana sănătoasă, pregătirea şi mersul la grădiniţă, programul de joacă, ajutarea

[2] *Ibidem*, p.3

BDD-A21750 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:26 UTC)

părinţilor la treburile gospodăreşti, controlul periodic efectuat la medic: „Cucurigu! Jos din pat! / Asta-i ora de sculare, / O cunoaşte fiecare. / S-au sculat, şi-acum vedeţi-i, / Fac gimnastică băieţii. / A venit la-nviorare / Şi ariciul somnoros – / Vrea si el să crească mare / Şi să fie mai voios. / A venit şi-un fluturaş / Numai în pantalonaş." Cartea e gustată atât pentru desenele atractive care însoţesc textul, cât şi pentru faptul că poetul adoptă un limbaj natural, ştrengăresc. Folosirea interogaţiilor şi a diminutivelor, „fluturaş", „ciupercuţă", „pătuc", „picioruşe", „gentuţă" etc. dovedeşte atitudinea afectivă pe care poetul o are faţă de cei mici.

În categoria Literatură pentru copii se înscrie şi volumul „Guguştiucul", apărut la Editura Ion Creangă în anul 1985. Ion Horea a colaborat la realizarea acestei plachete cu artista Stela Creţu, care a reuşit prin intermediul ilustraţiilor viu colorate să pună în valoare mesajul versurilor. „Guguştiucul", pe lângă poezia care dă titlul volumului, însumează alte şapte poezii inspirate din universul necuvântătoarelor, poezii pe care autorul le nedreptăţeşte cu autoexigenţă sau cu o greşită înţelegere a valorii lor, deoarece nu le mai include în celelalte volume, fiind situate într-un alt registru al scrierilor sale.

Inspiraţia poeziei „Guguştiucul" este prilejuită de o păţanie hazlie pe care poetul o trăieşte şi o mărturiseşte cu multă simpatie: „în faţa platoului cu mâncare de pe balcon se afla un guguştiuc care se sătura până la limită şi se făcea stăpân pe proprietatea mea, nelăsând şi alte păsări să mănânce. Am tras concluziile filozofice şi i-am făcut o scurtă morală, ca să simtă cu ce drept se consideră stăpân pe un bun furnizat de altcineva şi care e autoritata sa morală faţă de ceilalţi confraţi. De aici şi până la povestea versificată nu a mai fost decât un pas şi o bucurie a scrisului."[3]

Întâmplările prin care trec vietăţile în acest volum se fixează atât într-un cadru citadin, pe pervazul balconului, cât şi într-un cadru rustic, cunoscut şi drag poetului. Aceste spaţii sunt populate de necuvântătoare, cărora poetul, fin observator, le întocmeşte cu un umor gentil profilul psihologic. Astfel, experienţele reale ale poetului se contopesc într-un lirism narativ, care ridică faptele obişnuite din universul liliputan la rang de eveniment. Lăcomia şi egoismul unui guguştiuc care se înfruptă din bunătăţile primite, prezenţa greierului intrus pe teritoriul pisicii, îngâmfarea curcanului, vizita inopinată a ariciului şi reacţia alergică a câinelui la vederea acestuia, panica produsă de apariţia găii în rândul păsărilor de curte sunt întâmplări care amuză, dar totodată, lărgesc câmpul de experienţă al celor mici. La fel ca în volumele anterioare, Ion Horea adoptă o exprimare naturală, contaminată pe alocuri de prezenţa termenilor regionali, „ogradă", „drod", „galiţă", „mintenaş", „conie", etc. Versurile scurte şi bogate în onomatopee încântă auditiv pe cititorul surprins de jocul de cuvinte: „Numai domnul Rugu-Rigu / cântă-ntruna / cucurigu, // cu găinile-n ciopor, / îngrijat de soarta lor!" (*Gaia*)

Versurile, pe care Ion Horea a ales să le dedice copiilor demonstrează că ştie *a se copilări* frumos şi sunt vioaie ca ritm, senine şi formative, cultivând deprinderi şi sentimente calde publicului cititor. Literatura universului infantil poate fi percepută că o oglindă care reflectă realitatea. Astfel, o parte din poeziile lui Ion Horea reflectă timpul şi societatea în care au fost create.

Bibliografia operei:

Horea, Ion, *Flori de păpădie*, Bucureşti, Editura Tineretului, 1962.
Horea, Ion, *Cărticica noastră*, Bucureşti, Editura Medicală, 1971.
Horea, Ion, *Guguştiucul*, Bucureşti, Editura Ion Creangă, 1985.

[3] Ion Horea în dialog cu Anamaria Papuc. Interviu realizat la Bucureşti, 9 august 2013

BDD-A21750 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:26 UTC)

Bibliografia de referinţă:

Bodiştean, Florica, *Literatura pentru copii şi tineret dincolo de „story”*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărţii de Ştiinţă, 2007.

Cândroveanu, Hristu, *Literatura română pentru copii*, Bucureşti, Editura Albatros, 1988.

Goia, Vistian, *Literatura pentru copii şi tineret*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2003.

Raţiu, Iuliu, *O istorie a literaturii pentru copii şi adolescenţi*, Bucureşti, Editura Biblioteca Bucureştilor, 2003.

*** *Unele probleme ale literaturii pentru copii*, Bucureşti, Editura Tineretului, 1967.

Ion Horea în dialog cu Anamaria Papuc. Interviu realizat la Bucureşti, 9 august 2013.

Acknowledgement: The research presented in this paper was supported by the European Social Fund under the responsibility of the Managing Authority for the Sectoral Operational Programme for Human Resources Development, as part of the grant POSDRU/159/1.5/S/133652.

BDD-A21750 © 2014 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 22:55:26 UTC)